

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Κέντρο Αριστείας «Πολυγλωσσία και Γλωσσική Πολιτική»
Φιλοσοφική Σχολή, Παν/πολη Ζωγράφου, 157 84 Αθήνα
Ιστοσελίδα: <http://elp.enl.uoa.gr/>
Email: cem.nkua@gmail.com

Διαδικτυακή Ημερίδα
Σάββατο, 25 Σεπτεμβρίου 2021

Η σημασία της πολυγλωσσίας σήμερα στον κόσμο, στην Ευρώπη, στην Ελλάδα

Ε. Σελλά
Καθηγήτρια, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών
Σχολή Ο.Π.Ε., ΕΚΠΑ

Κέντρο Αριστείας «Πολυγλωσσία και Γλωσσική Πολιτική»

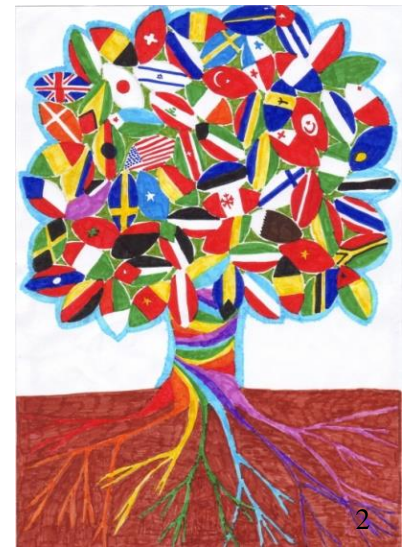
Γλωσσικά Ανθρώπινα Δικαιώματα

Συλλογικά δικαιώματα: αναφέρονται σε εθνικές και γλωσσικές μειονότητες οι οποίες διαφοροποιούνται από την πλειοψηφούσα εθνική ή γλωσσική ομάδα

- νομικό αντικείμενο προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών, την περίοδο **1920-1940**
- ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα υπό την σκέπη του ΟΗΕ από το **1945** έως και σήμερα

Συλλογικά δικαιώματα προστασίας: **1990**

- ΟΗΕ και ΟΥΝΕΣΚΟ-
- υπερεθνικοί οργανισμοί όπως η Ε.Ε.

Πολυγλωσσία και Ο.Η.Ε.

1945: Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών

1990: Σύμβαση για την προστασία των Εργαζομένων Μεταναστών και των μελών των οικογενειών τους:

- διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας και του πολιτισμού

1992: Διακήρυξη για τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε εθνικές ή εθνοτικές, θρησκευτικές και γλωσσικές μειονότητες

2007: Διάλογος υψηλού επιπέδου σχετικά με τη διά-θρησκευτική και τη διαπολιτισμική συνεργασία:

- προώθηση της πολιτισμικής πολυμορφίας

2008: Διεθνές Έτος Γλωσσών

2009: «Διατήρηση και προστασία όλων των γλωσσών που χρησιμοποιούνται από τους λαούς του κόσμου»

Πολυγλωσσία και ΟΥΝΕΣΚΟ (1/2)

1960: Σύμβαση κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση

1974: Η σύσταση της UNESCO σχετικά με την εκπαίδευση για τη Διεθνή Συνεννόηση Συνεργασία, Ειρήνη και Εκπαίδευση σχετικά με τα Δικαιώματα του ανθρώπου και των θεμελιωδών Ελευθεριών:

- μελέτη των διαφορετικών πολιτισμών
- τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών

Το **1992** και το **1994** Διεθνή Συνέδρια για την εκπαίδευση:

- διαπολιτισμική εκπαίδευση
- διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας και της γλώσσας των εθνοτικών ομάδων

Πολυγλωσσία και ΟΥΝΕΣΚΟ (2/2)

1999: 21η Φεβρουαρίου «Διεθνής Ημέρα Μητρικής Γλώσσας»

2001: Οικουμενική Διακήρυξη για την πολιτισμική ποικιλομορφία: γλωσσική ποικιλομορφία όχι μόνο στις κοινωνίες αλλά και στα εκπαιδευτικά συστήματα

2003: Δράση για την αντιμετώπιση της εξαφάνισης των γλωσσών που κινδυνεύουν

2008: Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων

- «ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας για την ανάπτυξη πολιτιστικών αλληλεπιδράσεων μέσα στο πνεύμα της οικοδόμησης γεφυρών μεταξύ των λαών» και, ως εκ τούτου, λήψη μέτρων υπέρ των γλωσσών αυτών

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (1/7)

Η ραγδαία αύξηση της κινητικότητας και της μετανάστευσης των τελευταίων δεκαετιών στην Ευρώπη δημιούργησε ένα πολυπολιτισμικό και πολυγλωσσικό περιβάλλον και την ανάγκη μιας κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής που θα δώσει λύσεις στη μάθηση μαθητών με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτιστικό υπόβαθρο.

Ο σεβασμός της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας αποτελεί βασική αρχή της Ευρώπης και κατοχυρώνεται με το άρθρο 22 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (2/7)

1995: Ψήφισμα του Συμβουλίου της 31ης Μαρτίου 1995

- εκμάθηση και διδασκαλία των γλωσσών
- διδασκαλία δύο γλωσσών της Ένωσης εκτός της μητρικής

1997: Το ψήφισμα του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 1997 για τη διδασκαλία των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- σε πρώιμη ηλικία
- γλωσσικές και διαπολιτισμικές ικανότητες
- ανάπτυξη της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη

2001: Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (3/7)

2002: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Βαρκελώνη

Δήλωση των ηγετών της Ε.Ε. περί εκμάθησης δύο γλωσσών επιπλέον της μητρικής (το γνωστό «2+1») από πολύ μικρή ηλικία

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (4/7)

2006: Νέο στρατηγικό πλαίσιο για την πολυγλωσσία

- Γλωσσική πολυμορφία: στοιχείο κοινωνικής συνοχής και πηγή ανεκτικότητας
- Περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες: πολιτιστικός θησαυρός
- Εκμάθηση γλωσσών: ουσιώδες στοιχείο στο πρόγραμμα της δια βίου μάθησης
- Μεγαλύτερη «διαφάνεια» στη διδασκαλία γλωσσών, στην εξέταση και την πιστοποίηση γλωσσομάθειας

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (5/7)

2008: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την **πολυγλωσσία** (22/5)

- Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου
- Ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας σχετικά με την πολυγλωσσία
- Λήψη μέτρων για την αποτελεσματική διδασκαλία γλωσσών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης
- Πολυγλωσσία
 - Διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας
 - Προστιθέμενη αξία για την ανάπτυξη οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων

Πολυγλωσσία και Ευρωπαϊκή Ένωση (6/7)

- 2013:** Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις απειλούμενες Ευρωπαϊκές γλώσσες
- 2014:** Συμπεράσματα του Συμβουλίου για την πολυγλωσσία και την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων
- 2018:** Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στα κράτη-μέλη «για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σχετικά με τη διδασκαλία και την εκμάθηση γλωσσών» (Σύνοδος Μαΐου 2018, Gothenburg της Σουηδίας)
- Να βοηθηθούν οι νέοι να μάθουν μία ευρωπαϊκή γλώσσα επιπλέον της γλώσσας του σχολείου και να ενθαρρύνουν την απόκτηση μιας τρίτης γλώσσας [σε επίπεδο ανεξάρτητου χρήστη]
 - Να υποστηριχτούν οι εκπαιδευτικοί, εκπαιδευτές και διευθυντές σχολείων για την ανάπτυξη γλωσσικής ευαισθητοποίησης επενδύοντας στην αρχική και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών γλωσσών

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (1/7)

Στην Ελλάδα, σήμερα, διακρίνουμε τις αλλόγλωσσες ομάδες της σε δύο άξονες:

- στον άξονα της διαχρονίας εντάσσουμε τη λεγόμενη **“κατατεθειμένη διγλωσσία”**: γηγενείς ή ιστορικές μειονοτικές γλώσσες
- στον άξονα της συγχρονίας εντάσσουμε τη **“μη κατατεθειμένη διγλωσσία”**: γλώσσες των απανταχού προέλευσης μεταναστών και προσφύγων

Η ελληνική γλώσσα αποτελεί τη δεύτερη ή τρίτη γλώσσα όλων των ανωτέρω γλωσσικών κοινοτήτων. Το θέμα, ως εκ τούτου, της διδασκαλίας τόσο της ελληνικής γλώσσας όσο και των μειονοτικών ή “μεταναστευτικών” γλωσσών, αποτελεί τον κοινό τόπο σύνδεσης των ανωτέρω αλλόγλωσσων ομάδων και κοινό προβληματισμό ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής της.

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (2/7)

Οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν διαφορετικές μητρικές γλώσσες (στοιχεία 2010-11).

- τριάντα τρεις (33) διαφορετικές «μεγάλες» μητρικές γλώσσες, και
- άλλες γλώσσες «λοιπές» ή «άγνωστες» (10.865 μαθητές)

Ενώ, εκπαιδευτικοί, γονείς, μαθητές, επιστήμονες έως και μη κυβερνητικές οργανώσεις και ιδιωτικοί φορείς αγωνιούν για την εκπαίδευση των μαθητών με πρώτη γλώσσα άλλη από την Ελληνική, η ελληνική πολιτεία με μεγάλη φειδώ ασχολείται με το θέμα.

Ο νόμος 2413 του 1996 περί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, εξαιρετικά λιτός και εν τέλει ελλιπής, δεν επαρκεί για να καλύψει τις ολοένα διογκούμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (3/7)

- Αριθμητικά στοιχεία αλλοδαπών μαθητών (α)

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ από την απογραφή του 2011 (νέα απογραφή δεν έχουμε μέχρι στιγμής), επί συνόλου 10.815.197 ατόμων, οι 911.929 δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα (8,4% του συνόλου των απογραφέντων).

Το μεγαλύτερο ποσοστό (52,7%) των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα έχουν αλβανική υπηκοότητα, το 8,3% βουλγαρική, το 5,1% ρουμανική, το 3,7% πακιστανική, το 3% γεωργιανή, το 1,9% ουκρανική, το 1,7% αγγλική (H.B.), το 1,7% κυπριακή, το 1,6% πολωνική, το 1,5% ρωσική, το 1,2%, ινδική, το 1,2%, μπαγκλαντεσιανή, το 1,2% γερμανική, 1,1% αιγυπτιακή, το 1,1% молδαβική, και το 1,1% φιλιππινέζικη, κ.ά.

(Στοιχεία του ΥΠΑΙΘ - Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων).

Μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο:

1995-96: 0,6% αλλοδαποί επί του συνόλου του μαθητικού πληθυσμού

1998-99: 2,5%

2004-05: 7,8% [...]

2011-12: 12,27% στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 8,74% στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (80.000 μαθητές)

2012-13: ποσοστό 10,2%

2016-17: 50.626 μαθητές, 2017-18: 23.900 μαθητές

2020-21: 33.440 μαθητές, με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση να σημειώνεται στην περιφέρεια Αττικής (27,6% - 9.258 μαθητές), ακολουθούμενη από την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας (21,12%)

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (4/7)

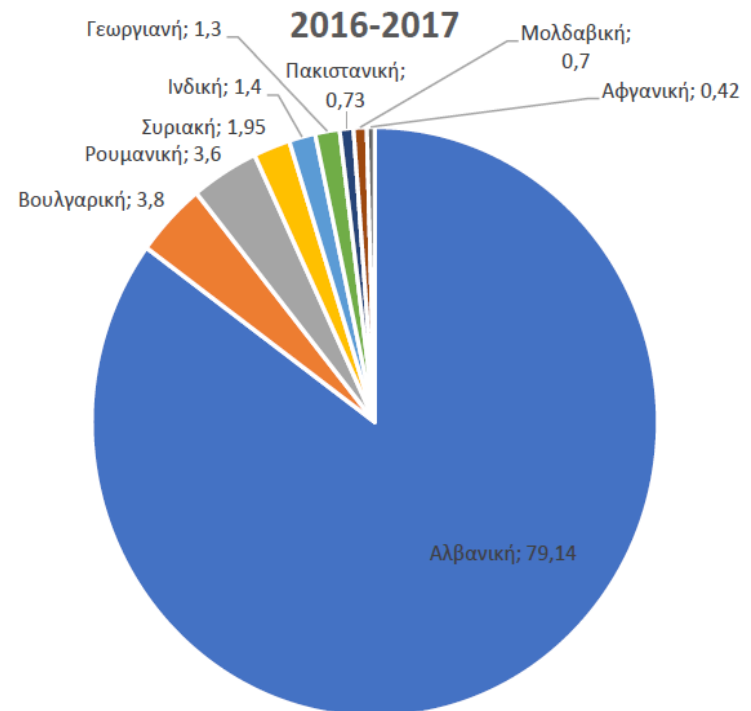
- Αριθμητικά στοιχεία αλλοδαπών μαθητών 2016-2017 (β)

Κατανομή των μαθητών ως προς τις χώρες προέλευσης (κατά φθίνουσα σειρά):

2016-17: αλβανικής καταγωγής (79,14%), βουλγαρικής (3,8%), ρουμανικής (3,6%), συριακής (1,95%), ινδικής (1,40), γεωργιανής (1,30%), πακιστανικής (0,73%), молδαβικής (0,70%), αφγανικής (0,42%), [...]

(Στοιχεία του ΥΠΑΙΘ - Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων).

Κατανομή των μαθητών ως προς τις χώρες προέλευσης (κατά φθίνουσα σειρά):

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (5/7)

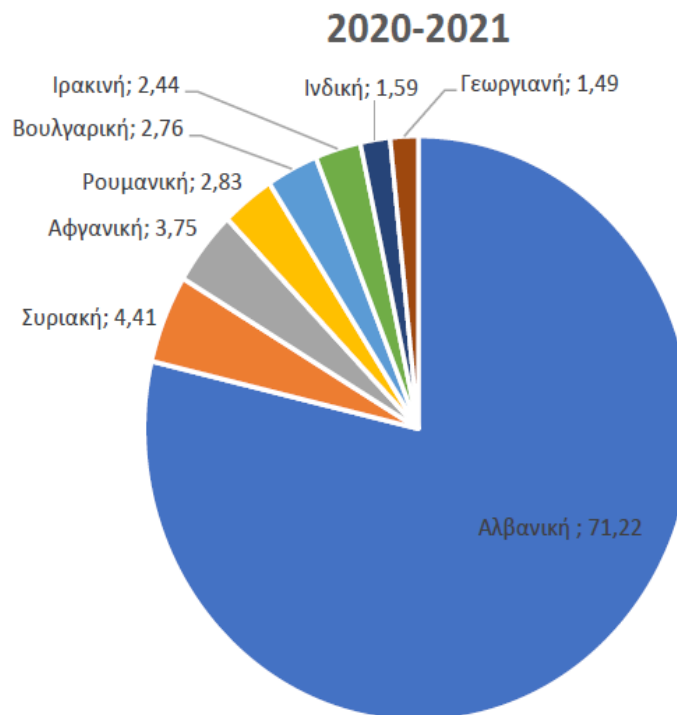
- Αριθμητικά στοιχεία αλλοδαπών μαθητών 2020-2021 (γ)

2020-21: αλβανικής καταγωγής (71,22%), συριακής καταγωγής (4,41%), αφγανικής (3,75%), ρουμανικής (2,83%), βουλγαρικής (2,76%), ιρακινής (2,44%), ινδικής (1,59%), γεωργιανής (1,49%), [...]

Συνολικά, για το 2020-21 αναφέρονται 119 χώρες προέλευσης (και για το 2016-17,118).

(Στοιχεία του ΥΠΑΙΘ - Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων).

Κατανομή των μαθητών ως προς τις χώρες προέλευσης (κατά φθίνουσα σειρά):

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (6/7)

Η μαζική μετανάστευση προς την Ελλάδα, η οποία άρχισε τη δεκαετία του 1990 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα άλλαξε άρδην τα κοινωνικά καθώς και τα εκπαιδευτικά πράγματα.

Ερωτήματα

- Τι κάνουμε με αυτές τις “άλλες” γλώσσες και τους πολιτισμούς είτε “κατατεθειμένης” είτε “μη κατατεθειμένης” διγλωσσίας/πολυγλωσσίας;»
- Ως πολιτεία, θεωρούμε τις γλώσσες “δυνάμει πρόβλημα προς επίλυση” ή “πηγή κοινωνικού εμπλουτισμού” ή αυστηρά και μόνον “ατομικό δικαίωμα”;

Έχουν υλοποιηθεί και συνεχίζουν να πραγματοποιούνται, βεβαίως, παρεμβάσεις της ελληνικής πολιτείας με τη συνδρομή της πανεπιστημιακής κοινότητας υπό τη μορφή εκπαιδευτικών προγραμμάτων απευθυνόμενων σε συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, με ιστορική παρουσία ή μη στην Ελλάδα, όμως ο σχεδιασμός των προγραμμάτων αυτών διακρίνεται από α-συνέχεια και αποσπασματικότητα, με μικρή, τελικά, αποτελεσματικότητα στην εκπαίδευση και στο σύνολο της κοινωνίας.

Πολυγλωσσία και Ελλάδα (7/7)

- Σε διεθνές επίπεδο και σε πολλές χώρες της Ευρώπης η αντίληψη των πραγμάτων εξελίσσεται και συνεχώς επικαιροποιείται ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες
- Στην Ελλάδα φαίνεται να μην έχουμε ακόμη οργανωθεί ώστε να αντιμετωπίσουμε με συστηματικό σχεδιασμό, πρόβλεψη και συνέπεια τα αναφερόμενα σχετικά ζητήματα
- Το Κ.Α. είναι σε θέση να συμβάλει στον σχεδιασμό σύγχρονων και τεκμηριωμένων γλωσσικών πολιτικών στη βάση ερευνητικών δεδομένων

Πολυγλωσσία στην Ελλάδα και ο ρόλος του Κ.Α.

- Τα ερωτήματα σχετικά με τη διαχείριση της πολυγλωσσίας στην Ελλάδα, τα οποία θεωρούμε ως τα σημαντικότερα είναι τα εξής:
 - Ασκείται οργανωμένη, στοχευμένη και συντονισμένη Γλωσσική Πολιτική στην Ελλάδα και εάν ναι, από ποιον φορέα της Πολιτείας;
Το κατεξοχήν πεδίο εφαρμογής της γλωσσικής πολιτικής είναι το σχολείο
 - Από πού/ποιον καθορίζεται η διδασκαλία των ξένων γλωσσών στο σχολείο;
 - Ποιος φορέας και με ποιον τρόπο διαχειρίζεται τη γλωσσική πολυμορφία στο σχολείο;
 - Ποιος φορέας και με ποιον τρόπο καθορίζει τη γλωσσική πολιτική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση;
 - Ποιος είναι ο υπεύθυνος πολιτειακός θεσμός ο οποίος συντονίζει οργανωμένα, επισταμένως και αποτελεσματικά τη γλωσσική πολιτική στην Ελλάδα;

- Ο ρόλος του Κ.Α. μας μπορεί να είναι καθοριστικός στην αντιμετώπιση της ελλιπώς οργανωμένης γλωσσικής πολιτικής.

